

8. Sokféleség a természetben

A szőlők-gyümölcsösök természetes vegetációja a művelés felhagyása óta eltelt idő és a természeti adottságok (kiettség, talaj, induló fajösszetétel, stb.) függvénye. A szőlőhegyi domboldalak védett növényei a fehér zanót, tarka nőszirm, magyar szegfű, árvalányhaj és a különféle lenfajok, valamint az orchideák: bíboros kosbor, tarka kosbor, agár kosbor, kétlevelű sarkvirág, bibircsvirágok, valamint a vitézkosbor.

Vitézkosbor

A többszintű és változatos növényzet lehetőséget biztosít a fajgazdag állatközösségek megtelepedésére. A pillangósok a csüngőlepkék tápnövényei, a szurokfűhöz és a kakukkfűvekhez egyes boglárkalepkék kötődnek, a fészkesek és harangvirágfélék pedig a vörös könyves csuklyás bagolylepkék számára fontosak.

Csüngőlepkék

9. A szántók is lehetnek érdekesek

A térségben elsősorban búzát, árpát és zabot termesztettek. Mivel a gyomirtás csak az acatolást jelentette (a szúrós levelű aszatok eltávolítását), így olyan jellegzetes vetési gyomnövények, melyek máshol szinte teljesen eltűntek, mint pl. a búzavirág, pipacs, vetési szarkaláb, vagy a ma már védett, de régen súlyos mérgezőeket is okozó konkoly a mai napig is láthatóak a gömörszőlősi szántók szegélyében.

A hagyományos gazdálkodási módokhoz kötődő növényi kultúrák, és az azokhoz kapcsolódó számtalan tájfajta is veszélybe került az életmódváltás és a modernizálás miatt, de környékünkön például a babok fajtaválasztéka még ma is nagyon gazdag: Vesebab, Lóbab, Szent Anna bab, Vajbab, Gerslibab, Erzszi bab, Juliska bab, Gyöngybab, Tarakabab, stb.

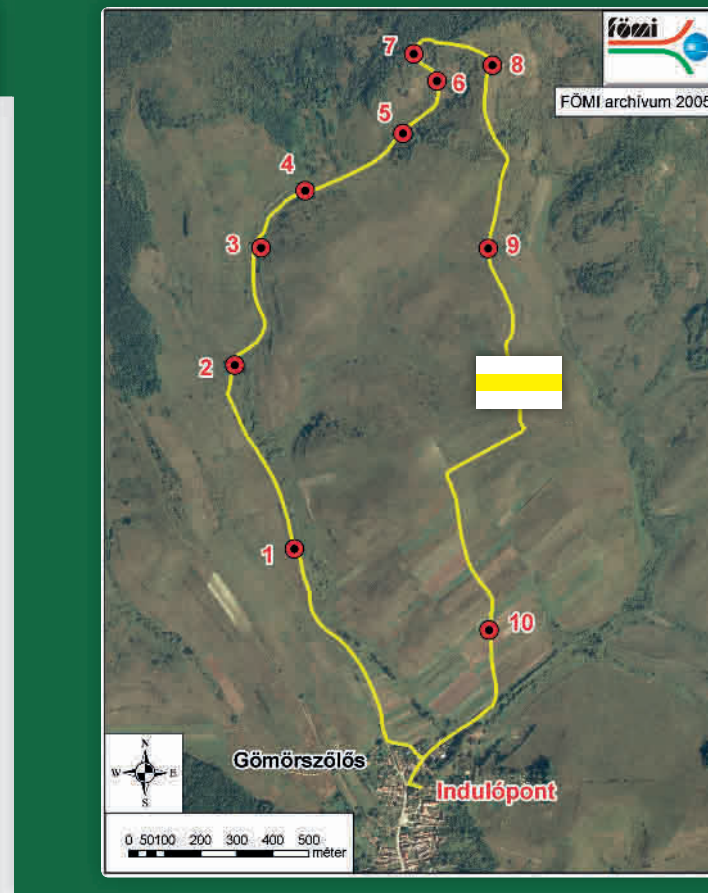
Vetési szarkaláb

10. Régi gépek, paraszti lelemény

A Dél-Gömörben folytatott hagyományos gazdálkodás eszközeinek nagy része kézműves kismesterek – kerégyártók, kovácsok, szíjgyártók, kötélverők, kádárok – munkája. A Gömörszőlősi Szabadtéri Gyűjteményben 1986-tól gyűlnek É. Kovács László lelkes irányításával a térség gazdálkodását bemutató eszközök és gépek, felidézve az egykor jellemző mezőgazdálkodás és erdőlés munkálatait.

Szabadtéri Néprajzi Gyűjtemény

Felelős kiadó: Salamon Gábor igazgató

Szöveg: Hudák Katalin

Szerkesztették az Ökoturisztikai és Környezeti Nevelési Osztály munkatársai

Fotó: Hudák Katalin, ANP archívum

Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság
3758 Jósvafő, Tengerszem oldal 1.
Telefon: 48/506-000 Fax: 48/506-001
E-mail: info.anp@t-online.hu
www.anp.hu

TOURINFORM Aggtelek
Természetvédelmi és Turisztikai Információs Központ
3759 Aggtelek, Baradla oldal 3. Tel.: 48/503-000. Fax: 48/503-002
aggtelek@tourinform.hu

www.anp.hu
www.husk-cbc.eu
www.hungary-slovakia-cbc.eu

magyar

Határjárás tanösvény

Partnerséget építünk

Európai Unió
Európai Regionális Fejlesztési Alap

Jelzése: sárga sáv

Hossza: 5 km

Bejárásához szükséges idő: kb. 2 óra

Már a kereszténység előtti korban is ismert rítus volt az európai népek körében, hogy a föld termékenységének reményében egy bizonyos területet mágikus körrel, körüljárással védelmeztek. Legyen most Ön is határjáró, s a mintegy 5 kilométernyi útvonalon megtett sétája által bezárt mágikus kör védelmezze Gömörszőlős környékének élővilágát. A határjárás kiindulópontja az Ökológiai Intézet Alapítvány Gömörszőlősi Oktatóközpontja.

1. Üde kaszáló a Csató-bérc aljában

A völgyalji kaszálók kialakítása hosszú és rendszeres munka eredménye volt. A fajszegény nádas helyett fajgazdag, kétszikűekben is gazdag élőhelyek jöttek létre. Az ún. savanyú réteken sok sás termett, aminek a szénája inkább alomként szolgált, de inséges időben takarmánynak is felhasználták. Az ecsetpázsitos, réti csenkeszes, franciaperjés rétek azonban tápanyagban gazdag élelmet jelentettek az állatoknak.

Pozsok-völgyi kaszáló

2. Felhagyott gyepek

Az üde területek a kaszálás felhagyása után a vízpótlástól és a domboldalakkól lemosódó hordalék tápanyagtartalmától függően gyorsabban, vagy lassabban visszánadásodnak, vagy éppen átjárhatatlan rekettyésekké alakulnak. Növényzetük elszegényedik, az uralkodó nád vagy mocsári sás alatt tavasszal még nyílik a mocsári

gólyahír, de a nyáron virító kétszikűek (fekete nádalytő, réti fűzény) kiszorulnak a szegélyre, ahol a kevésbé nedves oldalból behúzódó fajokkal, esetleg gyomokkal (ragadós galaj, seprence) kell versengeniük.

Mocsári gólyahír

3. Hagyásfás egykori legelő

A legeltetés eredményeként mozaikos szerkezetű, fajgazdag és változatos gyepek alakultak ki. A fás legelőknek különösen gazdag a rovar- és madárvilága, hiszen megtelepedhetnek itt a fákhöz és a gyepphez kötődő fajok egyaránt.

Hagyásfa

4. Újmódi területhasználat

Az egykor legelőként, esetleg szántóként művelt területek a gazdálkodási szokások változása és az életformaváltás miatt más szerepet kaptak. Manapság a térségben a vadgazdálkodás és a vadászat a meghatározó, ezért is látható több helyen magasles és vadföldnek be-

Gömörszőlős határa ma

vetett kisebb-nagyobb parcella a határban. A természeti környezetre azonban jelentős kockázati tényező, hogy a vadföldbe vetett mag - és a szórókra kijuttatott takarmány - olyan gyommagvakkal szennyezett, mint a parlagfű, vagy a csattanó maszlag.

5. Kaszáló-gyümölcsös a szőlőhegyen

A szőlőparcellák alsó és ritkábban a felső vége volt a gyümölcsös, melyek alját a telepítés után nem bolygatták. Fajokban és életközösségekben nagyon gazdag természetközeli, főként magyar aszatos gyepek alakultak ki, melyeket a közeli erdők árnyékkedvelő fajai is gazdagítottak. Ezeken a területeken a növényzeti borítás miatt minimális volt az erózió és a gyomosodás. Az évi egy-, vagy kétszeri kaszálás megakadályozta az elszáradt gyepek (gyeppavar) felhalmozódását és a cserjésedést, emellett jó minőségű takarmányt biztosított az ál-

Almavirágzás

latoknak. A széna és a termelt gyümölcs egyformán jelentős hasznvételt jelentett a gazdálkodóknak, amit kiegészített a gyümölcsöshöz kapcsolódó méhészkedés, valamint a gyümölcsösből kikerülő száraz fa felhasználásának lehetősége.

6. Az egykori szőlőtermesztés nyomai

1749-ben Bél Mátyás a gömori szőlőterületek között külön kiemeli az egykori Poszobán (Gömörszőlős régi neve) termelt bor jó minőségét, ám a majd száz évvel ezután pusztító filoxeravész miatt a szőlőtermesztés ezen a vidéken is teljesen összeomlott. Az újratelepítés lassú ütemben és szórványosan történt. Főként a direkttermő, a gyökértetű-fertőzéssel szemben ellenálló amerikai fajtákat (Konkord, Noah, Delavare stb.) ültették, melyekből a felhagyott parcellákban még manapság is találhatunk néhány termő tőkét.

7. Sokféleség a természetben

A Határjárás útvonalán Fehér, Durkó, Elein érő (Sivákló), Besztercei és Bógyi szilvákat, legalább 6 különböző cseresznyefajtát, 6-7 helyi almafajtát, néhány dió és körte-változatot biztosan kóstolhat az erre látogató. Az itteni gyümölcsösökben mindig többféle fajtát termesztettek, hogy koranyártól egészen a téli időszakig biztosítani tudják a család gyümölcsellátását. A változatos faj- és fajtaösszetétel volt annak is a biztosítéka, hogy a betegségek és kártevők nem tudtak végzetes fertőzéseket okozni.

Durkó szilva